

באורים

המקדש הוא גוף בלא ראש. יש בו חיים, אבל אין בו תוכן רעיוני שאפשר לקחת ולכוון את החיים על פיו. התורה, שבה מודיע לנו ה' את רצונו, סוללת לנו את הדרך לחיים נכונים וקדושים. התורה הזו, הראש, מתגלם בקבוצת האיכות של העם - הכהנים והנביאים, אנשי הרוח העליונים - הם חלק מעם ישראל והם גם הראש של המקדש. הם מהווים את הגשר המחבר בין המקדש בירושלים לבין המון העם. בדומה לעניין התארים שהעלה המלך, שמהם לגלגל החבר את הדברים לארץ ישראל, גם כאן מתוך המקדש עובר החבר לדבר על עם ישראל בגלות, ועל היחס לעמים ודתות אחרים. גם בסוגיות רוחניות מופשטות, כמו תארי ה' ועבודת המקדש, מראה החבר איך הן קשורות בקשר אמיץ ללאומיות הישראלית מצדדים שונים. לשיטתו של ריה"ל, 'סגולת ישראל' היא עמוד השדרה של היהדות, ולכן הכרח הוא שתהיה לו השקה לכל נושא ועניין. למרות החשיבות החיונית של ארץ ישראל והמקדש, לעם ישראל יש חיות פנימית משלו. הארץ והמקדש הם כלים שנועדו לאפשר לו למצות את הפוטנציאל הרוחני שגולם בו, אבל הקיום הבסיסי של העם לא תלוי בהם, אלא בהשגחה אלוהית מיוחדת. החבר מוסיף, שמצבו השפל של עם ישראל עדיף על מצבם השלם של הדתות, כיוון שהוא חי בכוח ואילו הם מתים גם בפועל. הדתות, כשמם כן הם, מנהלות טקסי דת מלאכותיים כדי להביע את אמונתם, אבל מלבד תפאורה מרשימה אין להם שום השפעה ממשית. היהדות לא עורכת טקסים, כי היא איננה דת, אלא חיים. המצוות, ועבודת המקדש מוזרמים לנו אנרגיה, וכאשר הם נעדרים - החיסרון משתקף מיד במצב הלאומי. העמים האחרים מתנהלים על פי כוחות הטבע בלבד, אבל בישראל הקיום הגשמי תלוי ויונק במצב הרוחני, לטוב ולמוטב. גם העונש, כמו השכר, מלמד על הקשר ההדוק שבין האמונה לבין החיים בעם ישראל.

הרחבות

1. רגישות האומה המושגחת

וְחִטָּאוּ וַיִּמְרוּ וַהֲרִשִׁיעוּ, וְלֹא יָרְדָה עֲלֵיהֶם אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם אוּ מַגַּפְת פְּתָאוֹם כְּדִי שִׁיתַּאֲמַת שֶׁהוּא עֲנֵשׁ מֵאֵת הָאֱלֹהִים עַל אוֹתוֹ הַמְּרִי... אצל האומות ה'מתות' (בתרגום אבן תיבון "אומות עכו"ם" בסתם) אין ההצלחה או הכישלון קשורה לקשר עם האלוהים אלא ליד המקרה בלבד. אצל ישראל, לעומת זאת, נאמר: "רק אֲתֶכֶם יְדַעְתִּי מִכָּל מִשְׁפְּחוֹת הָאֲדָמָה עַל כֵּן אֶפְקֹד עֲלֵיכֶם אֵת כָּל עֲוֹנוֹתֵיכֶם" [עמוס ג, ב; ועיין במפרשים שם]. בעל הקול יהודה מציע שריה"ל כאן נוקט לשון משולשת ("וחטאו ומרו והרשיעו") כדי לרמוז על שלוש עבירות שעשו ישראל במדבר בזה אחר זה ונענשו על כך (עיין שם).

2. חורבן הבית

וְאַנְחֵנוּ כַּאֲשֶׁר נִפְגַע לִבְנוֹ, אֲשֶׁר הוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - אֲבָדְנוּ. הגר"א, בליקוטים שמופיעים בסוף פירושו לספרא דצניעותא, כותב דברים ברוח דומה: "כי מעת שחרב הבית יצאה רוחנו, עטרת ראשנו, ונשארו רק אנחנו, הוא גוף שלה בלא נפש. ויציאה לחוץ לארץ - הוא הקבר, ורימה מסוכבת עלינו ואין בידינו להציל - הם הגויים האוכלים בשרנו...". בית המקדש, מקום השראת השכינה, הוא ה'נשמה' שלנו, של עם ישראל. בלעדיה, אנו כאותה בקעה מלאה עצמות אשר בחזון יחזקאל, שבויים באותו הקבר, באותה הגלות מלאת הרימה.

שאלות לדיון

לאור דברי המחבר, מהו היחס בין התורה לנבואה?
מדוע 'האומות המתות' תמיד רוצות להידמות לעם ישראל?

המשל לנבואה
ולתורה

כז **אמר הפזרי:** הפלאת החבר בְּמֵה שְׂדֵמִיתָ, אֲלֵא שְׁהָרָאשׁ וְחוּשָׁיו לֹא שְׁמַעְתִּי לָהֶם דְּמוּי, וְלֹא לְשִׁמּוֹן הַמְּשֻׁחָה.

כח **אמר החבר:** הנה עקר החכמה מִפְּקֹד בְּאֵרוֹן, אֲשֶׁר הוּא בְּמִדְרַגַּת הַלֵּב, וְהֵם עֲשֵׂרַת הַדְּבָרוֹת, וְעִנְפֵיהֶם, וְהִיא הַתּוֹרָה, לְצִדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "וְשִׁמְתֶם אוֹתוֹ מִצַּד אֲרוֹן בְּרִית ה' אֲלֵהֵיכֶם", וְיִשָּׁם מִסְתַּעְפוֹת שְׁתֵּי הַחֲכָמוֹת: חֲכַמַת הַתּוֹרָה, וְנוֹשְׂאֵיהָ הַכְּהֵנִים, וְחֲכַמַת הַנְּבוּאָה, וְנוֹשְׂאֵיהָ הַנְּבִיאִים. וְהֵם הֵיוּ בְּמִדְרַגַּת הַיּוֹעֲצִים הַמְּבַחֲיִנִים הַמְּזַהְרִים לְאִמָּה, הַכּוֹתְבִים אֵת תּוֹלְדוֹתֶיהָ, וְהֵם רֹאשׁ הָאִמָּה.

כט **אמר הפזרי:** אם כן אַתֶּם הַיּוֹם גּוֹף בְּלֵא רֹאשׁ וּבְלֵא לֵב.

ל **אמר החבר:** יתר על כן, הנה אֲנַחְנוּ כַּאֲשֶׁר אָמַרְתָּ, וְאִפְלוּ לֹא גּוֹף, אֲלֵא אֵיבָרִים מְפֹאָרִים, בְּמִדְרַגַּת הַעֲצָמוֹת הַיְבִשּׁוֹת אֲשֶׁר רָאָה אוֹתוֹן יְחִזְקֵאל. אֲבָל, מְלַךְ פּוֹזֵר, אֵלּוּ הַעֲצָמוֹת אֲשֶׁר נִשְׂאָר לָהֶן טִבֵּעַ מִטִּבְעֵי הַחַיִּים, וְכִבֵּר הֵיוּ כְּלִים לְלֵב וְרֹאשׁ וְרוּחַ וְנִפְשׁ וְשִׁכְל, טוֹבִים מְגוּפִים מְצִירִים מִן הַשֵּׁשׁ וְהַגָּבֶס בְּרָאשִׁים וְעֵינַיִם וְאָזְנִים וְכָל הָאֵיבָרִים, וְלֹא הַתְּחַבְּרָה בְּהֵם מְעוֹלָם רוּחַ חַיִּים, וְאִי אֶפְשֶׁר שֶׁתְּחַוֵּל בְּהֵם, וְאֵינָם אֲלֵא דְמוּי וְצִיּוֹר שֶׁל אָדָם, וְאֵינָם אָדָם.

לא **אמר הפזרי:** כְּדַבְּרְךָ כֵּן הוּא.

עבודת האומות -
חיקוי היצוני

לב **אמר החבר:** הנה האמות המתות אֲשֶׁר רָצוּ לְהַדְּמוֹת לְאִמָּה הַחַיָּה, לֹא יָכְלוּ לְהַשִּׁיג יוֹתֵר מִדְּמִיוֹן חִיצוֹנִי, הַקִּימוּ בְּתֵים לְאֵלֵהֶם, וְלֹא נִרְאָה בְּהֵם לְאֵלֵהֶם אוֹת, פְּרָשׁוּ וְהַתְּנַזְּרוּ כְּדִי שֶׁתְּרַאֶה עֲלֵיהֶם הַנְּבוּאָה, וְלֹא נִרְאָתָה, וְחִטָּאוּ וַיִּמְרוּ וַהֲרִשִׁיעוּ, וְלֹא יָרְדָה עֲלֵיהֶם אֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם אוּ מַגַּפְת פְּתָאוֹם כְּדִי שִׁיתַּאֲמַת שֶׁהוּא עֲנֵשׁ מֵאֵת הָאֱלֹהִים עַל אוֹתוֹ הַמְּרִי. נִפְגַע לָבֶם, רְצוֹנֵי לוֹמַר אוֹתוֹ הַבַּיִת אֲשֶׁר הֵם מְכֻוְּנִים אֵלָיו, וְלֹא הַשְׁתַּנָּה מִצַּבְּבֶם, אֲלֵא מִצַּבְּבֶם מִשְׁתַּנָּה לְפִי רַבִּם וּמְעוּטִם, וְכַחֵם וְחִלְשָׁתֶם, וּפְרוּדֵם וְהַתְּחַבְּרָם, עַל דֶּרֶךְ הַטִּבֵּעַ וְהַמְּקַרָה. וְאַנְחֵנוּ כַּאֲשֶׁר נִפְגַע לִבְנוֹ, אֲשֶׁר הוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ - אֲבָדְנוּ, וְכַאֲשֶׁר יִתְקַן - נִתְקַן אֲנַחְנוּ, בֵּין שְׁנֵהֵיהָ רַבִּים אוּ מְעוּטִים, וְעַל אֵיזָה מִצַּב שִׁיְהִיָּה. כִּי מֵאֲחַדְנֵנוּ הוּא הָאֵל הַחַי, וְהוּא מְנַהֲגֵנוּ וּמְחַזֵּק בְּיַדְנוּ בְּמִצַּב הַזֶּה שֶׁאֲנַחְנוּ בוֹ בְּפִרּוֹד וּבְפִאָזֵר.

לג **אמר הפזרי:** אכן לא יעלה על הדעת שְׁאִמָּה תִתְפַּרֵּד כֵּן וְלֹא תִשְׁתַּנָּה לְאִמָּה אַחֲרֵת, כֵּל שֶׁכֵּן עִם אֲרֶךְ הַזְּמַן הַזֶּה, וְכִמָּה אֲמוֹת שֶׁהֵיוּ אַחֲרֵיכֶם אֲבָדוּ וְלֹא נִשְׂאָר לָהֶן זָכֵר, אֲדוּם וּמוֹאָב וְעַמּוֹן וְאַרְם וּפְלִשְׁתִּים וְכַשְׂדִּים וּמְדִי וּפְרָס וְיָוֵן וְהַבְּרָהֲמִינִים וְהַצָּבְיִים, וְזוּלָתֶם הַרְּבָה.

דמוי - מה שמקביל להם במשכן וכליו. **בלא ראש ובלא לב** - בלא נביאים ובלא ארון. **לא תשתנה לאומה אחרת** - לא תתבולל.